

Tegenover prijzenswaardig werk op algemeen-historisch gebied steekt echter een opmerkelijk gebrek aan kerkhistorische akribie af. Het is het terrein waarop DNK meesprekt en dienstbaar is. Daarom moet verbazing worden geuit over de mededeling op p. 159/160 dat Allard Pierson (n.b. in Rotterdam!) en Cd Busken Huët (n.b. in Haarlem) hun predikantschap neerlegden omdat zij 'als jonge dominees in het isolement van een plattelandsstandplaats overvallen werden door gevoelens van volstrekte onmacht' (sic!). Hier heeft duidelijk de wens meegespeeld om Rutgers, voor wie de typering wél opgaat, niet in een isolement te plaatsen. Erger is allerlei dat verteld wordt over anderen. Het is misschien nog toeval dat de auteur bij het vermelden van de gebruikte bronnen (p. 283) de fout maakt de 'Hendrik Pierson Stichting' te noemen: dat moet 'Hendrik Pierson Vereniging' zijn. Maar het is toch een symptoom van een zekere nonchalance, die op dit terrein helaas vaker wordt gedemonstreerd. A. van 'Toorenbergen' moet A. van Toorenbergen zijn (p. 156) en in het register niet vergeten worden, bovendien doet de qualificatie 'modern' hem geenszins recht. Het christelijk geloof wordt gebaseerd op "een scheiding van stof en geest" (p. 259), waarbij "het lot van de onsterfelijke ziel onvergelijkelijk veel belangrijker is dan de wederwaardigheden van het stoffelijk lichaam op aarde" (p. 135). Wij raden de auteur aan eens in een goede dogmatiek de hoofdstukken over 'vleeswording' en 'wederopstanding des vleses' te lezen. Hij beroept zich voor zijn typering van het christendom op een volstrekt uit het verband gerukte uitspraak van Hendrik Pierson "Ik zoek niet het geluk der menschen, maar ik zoek de eere Gods" (p. 135). Hendrik Pierson was de meest geharnaste opponent en citaten van hem krijgen dus in de dissertatie tamelijk veel aandacht. Maar waarom dan deze predikant met zijn scherpe pen geïntroduceerd als (p. 159) "directeur van de inrichting voor de heropvoeding van prostituties in Zetten (de schepping van Otto Heldring)"? Ik moge de auteur adviseren eens de uitvoerige biografie van Pierson door te bladeren: de titel kent hij, blijkens vermelding in een rijtje 'secundaire literatuur' (p. 299). In die biografie wordt in deel II in den brede verteld welke tehuizen Ottho Gerhard Heldring oprichtte en waartoe. In deel III kan de lezer o.m. vinden welke criteria Pierson aanlegde om minzaam-naïeve artsen te beoordelen als zij hun oplossingen aandroegen voor de verbetering van de kwaliteit van het bestaan. Brengt Röling het nog op, deel IV te lezen, dan zal hij in het vervolg Piersons medestanders niet meer aanduiden als "christelijke zedelijkheidsapostelen" (p. 212).

Heeft geen van de leden der deskundige promotie-commissie dit soort kritische streepjes geplaatst voordat de dissertatie werd geaccepteerd? Het zou de studie veel waardevoller (en bovenstaand gemopper overbodig) gemaakt hebben. In voorkomende gevallen is trouwens een van de redacteurs van DNK ook altijd bereid zich te laten raadplegen.

P.L. Schram

C. Smits, *De Afscheiding van 1834*. Zevende deel: Classes Rotterdam en Leiden. J.P. van den Tol, Dordrecht 1986. Geb. 640 blz. Ills.

Met het eerste deel van deze serie ("Gorinchem en Beneden-Gelderland", 1971) én het tweede deel ("Classis Dordrecht c.a.", 1974) vormt dit zevende deel de geschiedenis van het "Afscheidingsgebeuren" in Zuid-Holland over het tijdvak 1834-1869. Beschreven worden de gemeenten uit de "hoofdstroom" der Afscheidenen (waaronder in 1850 twee classes werden gevormd (Rotterdam met 11 en Leiden met 7 gemeenten), die in totaal 21 kruisgemeenten in dit gebied, de 4 Ledeboeriaanse (Benthuizen, Leiden, Moerkapelle en Oudewater) en dan nog een Bakkeriaanse (Stad aan 't Ha-